

Один з когорти непохитних

Вивчаючи історію рідного краю, переконуємося, що подвижниками всіх національних починів українців у Галичині в XIX–XX століттях виступали священники УГКЦ. Про це свідчать дослідження істориків-краєзнавців Ігоря Андрухів, Петра Арсеняча, Любові Геник, Володимира Качкана та інших [5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 18]. Немало славних імен знаходимо серед випускників Станиславівської духовної семінарії, до яких належить і випускник цього навчального закладу 1923 року отець Михайло Сулятицький.

Народився майбутній священник 17 листопада 1894 року в селі Середньому Березові Коломийського повіту (тепер Косівщина) в сім'ї свідомих господарів Івана та Олени Сулятицьких, які зуміли дати освіту всім своїм п'ятьом дітям.

Закінчивши сільську початкову школу, 1904 року Михась (так його називають дотепер) вступив до підготовчого класу Коломийської гімназії [2]. Скупі гімназійні звіти повідомляють, що закінчив він навчання 1914 року і готувався студіювати теологію [3]. Але вибух Першої світової війни примусив молодого випускника гімназії відкласти свої наміри на тривалий час. Невідомо, чи брав участь М. Сулятицький у воєнних діях, знаємо лише, що за свої патріотичні переконання він був вивезений до Росії [17]. Тільки 1919 року, після повернення до рідного краю, Михайло став студентом Станиславівської духовної семінарії, в якій охоче приступив до навчання. Від'їжджаючи до Станиславова і повертаючись додому, семінарист кожного разу заходив до середньоберезівської церкви, яка красувалася на горбі, і щиро молився Богу. Перебуваючи на вакаціях, М. Сулятицький проводив культурно-просвітницьку роботу серед земляків. 1922 року він звернувся листовно до Хвального Відділу товариства «Просвіта» у Львові з проханням дати поради щодо відкриття у Березові Середньому читальні «Просвіти». Про це свідчать документи, які зберігаються у фондах Львівського історичного архіву [14].

Отримавши глибокі фахові знання і вивчивши кілька іноземних мов, Михайло Сулятицький після закінчення навчання в духовній семінарії прийняв цілбат і 1923 року був рукоположений у сан священника. Першу Службу Божу молодий священник відправив у липні того ж року в церкві

Успіння Пресвятої Діви Марії свого рідного села в присутності великої кількості віруючих. А далі – душпастирська діяльність на посаді першого співробітника в церкві святого архистратига Михаїла міста Коломиї. З серпня 1924 року другим співробітником в цій церкві служив приятель отця Сулятицького отець Микола Данилович, значна частина життя якого була пов'язана з Середнім Березовом. Він також був випускником Станиславівської духовної семінарії. Мешкали молоді священники в домі братства святого архистратига Михаїла і весь свій вільний час віддавали роботі з вірними, очолюючи братство Пресвятої Родини [17].

Дуже важливою віхою в житті отця Сулятицького була його душпастирська праця на парохії в селищі Заболотові. Спочатку він – завідувач, з 1929 року – парох Заболотова, а пізніше – декан Заболотівський. Одночасно з цим священник відправляв Служби Божі в селах Трійці та Тулукові, викладав у музично-дяківській школі. 1935 року отець-декан у складі великої групи священників на чолі з митрополитом А. Шептицьким відвідав Ватикан. Священник плідно працював на ниві піднесення національного духу народу. Як декан, він брав участь у багатьох патріотичних заходах в селах Заболотівського деканату. Підтвердження цього зустрічаємо, наприклад, в «Літописі нескореної України»: в Балинцях у неділю, 5 жовтня 1941 року «відбулося торжественне посвячення могили при великому здвизі народу. До Служби Божої стануло 5 священників під проводом отця декана Сулятицького» [19, 175].

В умовах фашистської окупації декан Заболотівський немало допомагав простим людям, рятуючи їх від смерті. Про один такий випадок згадує житель Середнього Березова Дмитро Скільський (1933 р.н.): «За німців мій тато поїхав у покутські села міняти дерево на хліб – треба було рятуватися від голоду. Коли майже все було поміняно, виникла проблема: як дібратися додому, адже німці транспорт з хлібом не пропускали. Тоді люди порадили татові звернутися за допомогою до заболотівського священника, якого дуже поважали в окрузі. То був отець Сулятицький. Він прийняв тата на ночівлю, велів нагодувати коней, а вранці тато виїхав у дорогу, маючи документ від отця на зерно, з яким щасливо доїхав додому. Той документ тато довго зберігав і вважав, що отець Михайло врятував йому життя» [17].

З приходом радянської влади в наших краях почалися арешти непокірного духовенства, насильне насаджування іншої конфесії. З цією метою КДБ організовував «добровільний» перехід греко-католицьких священників у православну віру через створення «ініціативних груп». В той час отець

Л. Пелевецький разом із уповноваженим ВР УРСР у справах релігії Кучерявим організували в Коломиї збори, на які прибули майже 100 священників з Косівського, Снятинського, Заболотівського, Делятинського, Ворохтянського, Надвірнянського, Городенківського та інших деканатів. Ось що розповідає про цю подію в газеті «Нова Зоря» отець Петро Йосафат Геримок-Кутчинський: «Стіл на сцені, що був покритий червоним полотном, швидше нагадував чергове засідання осередку компартії, аніж збір духовенства. На сцену вийшли згадані нами вище особи, а з ними і о. Русин. Почались збори. Першим виступив о. Пелевецький. Представивши Кучерявого, він заявив, що єпископи УГКЦ за співпрацю з фашистами арештовані, ведеться слідство, вони будуть засуджені, а УГКЦ ліквідована». (Спало на думку пророцтво Христа: «Вдарю пастиря, і вівці розбіжаться»). «Ми організуємо «ініціативну групу» по переходу на православ'я, – продовжував свій виступ Пелевецький. – А хто не перейде, той буде арештований», – грізно заявив він. Тут раптово позаду почувся протест декана Заболотівського: «Я народився католиком – ним і помру. Віра в мене – не одежина, яку можна міняти щодень, а тому не підпишу православ'я. І нехай радше помру, чим зраджу свою віру». «Будете арештовані», – викрикнув Пелевецький. «То буду арештований», – відповів він, узяв свого капелюха і вийшов із залу. Сміливий протест отця Сулятицького підтримали священники Оренчук (декан Снятинський), Д. Грабець (декан Жуківський), Ю. Мелимука, Винничук. Вони всі заявили, що не зрадять своєї віри» [13]. Після цієї події отець Михайло змушений був покинути свою парохію. Залишивши майно, бібліотеку, яку збирав протягом кількох десятків років, священник повернувся в рідне село і став виконувати обов'язки пароха Березовів. Сповідуючи хворих на тиф земляків, отець Михайло заразився цією хворобою, але Бог допоміг йому видужати...

Сумнопам'ятним для отця та його земляків став день 19 січня 1946 року, коли його після освячення води на річці Лючці в Нижньому Березові заарештували і відправили до коломиїської тюрми. Розповідають, що коли більшовики після допитів підіслали в камеру свого агента з намовою перейти на православ'я, отець Сулятицький відповів словами молитви: «Вірую в єдину, святу, соборну і апостольську Церкву», проявивши вкотре свій твердий характер і міцні переконання.

Після вироку суду – 25 років позбавлення волі – непохитного священника чекала довга дорога до мордовських таборів, де йому довелося не лише виконувати важку працю, але й терпіти приниження та знуцання лише через те, що не зрікся своєї віри. Спочатку невільник працював на будівництві, про що у вересні 1946 року писав в одному з листів до рідного краю: «Я при

відбудові монастирських будівель, приспособованих для світського вжитку». Про подальше перебування отця в неволі розповідає п. Марія Матковська з Бучача, яка також пройшла муки таборів і поселень: «Отець Михайло мав особливий дар впливати на змучених, голодних в'язнів, підбадьорувати їх, вселяв в них віру і надію... Разом з в'язнями ходив за 8–10 км копати рови для поливу городів. Земля була замерзла до півметра і глибше. Розбивали ломом, молотом до незамерзлого ґрунту. Не кожному це було під силу. Та ще була норма. Якщо норми не виконав, це означало замість 600 г хліба отримати тільки 200 г. В'язні слабли, взимку дошкулював мороз (30–40 градусів, а то й більше), сильний вітер, заметілі» [20].

Відбувши 9 років ув'язнення, священник був засланий у Караганду, де працював сторожем і з великим ентузіазмом займався душпастирською діяльністю. Житель Білих Ослав Надвірнянського району Іван Панівник, який разом з родиною також відбував заслання, розповідає, що о. Сулятицький обслуговував не лише українців. З його приходом німці ніби ожили, стали гуртуватися навколо отця. А це тому, що він досконало знав німецьку мову, якою здійснював богослужіння для німців. Спогади доповнює згадувана вже М. Матковська: «Однієї неділі німці підготували своїх дітей до Першого причастя. Такої події тут ще не бачили. 18 дівчаток у білих сукночках, віночках і хлопчиків йшли парами до домівки, де о. Михайло відправляв Службу Божу і всіх причащав. Казахи, чеченці дивилися на все з великим захопленням» [17].

Восени 1957 року отець Сулятицький повернувся в рідне село і активно включився в підпільну роботу з віруючими УГКЦ, всяко допомагав багатьом людям. Розповідають, що не один раз священник за власні заощаджені гроші купував радіоприймачі для старих і німечиних людей, аби ті мали змогу слухати Службу Божу з Ватикану.

У звіті за 1959 рік уповноважений в справах РПЦ в області писав, що «уніатська діяльність в області майже припинилася. Однак такі уніати як Кисілевський і Плав'юк в Тлумацькому районі, Комаринський в Городенківському, Городинський в Болахівському районі, Сулятицький в Яблунівському районі нелегально по хатах здійснюють релігійні обряди» [1]. За отцем Михайлом постійно стежили. Траплялося, що серед ночі виламували двері і проводили обшуки. Тому обряди священник проводив в умовах суворої конспірації, а релігійну атрибутику та літературу доводилося переховувати під підлогою. Старий священник прихильно ставився до тих, хто його переслідував, розуміючи, що не все вони роблять зі своєї волі.

Влітку 2000 року лісник Василь Ґеник з Вижного Березова неподалік від хати отця Михайла на березі річки Лючки знайшов вимитий водою

щоденник, який вів чоловік на ім'я Іван. Із записів у щоденнику можна встановити, що його автор також навчався у Станиславівській духовній семінарії і перебував у Сибіру під час Першої світової війни приблизно в ті ж роки, що і отець Сулятицький. Тому можна припустити, що це отець Михайло привіз із Сибіру і заховав у землю цей безцінний для теперішніх років документ від комуністичних переслідувачів.

Записи в щоденнику свідчать, що це була інтелігентна людина, яка занотувала у своєму щоденнику багато цікавого: копії листів, відправлених різним людям, крилаті фрази і вислови («Крупинки мудрости»), поетичні твори (як власні, так і відомих поетів), перелік відвіданих спектаклів тощо. В одному з листів невільник розповідає, що він навчався в Станиславівській духовній семінарії. Про це він пише так: «Если б я в 1914 р. не був вмшав в Шевченківське свято, не був би я тут, а певно, що скінчив би я теологію. Признаюсь, що в 1913/14 був я в Станислав[івській] семінарії, звідки за налі[...] Т. Ш. в марті 1914 р. вилетіло нас сімох» [15, 44].

На основі архівних документів вдалося встановити, що 1913-14 навчального року в Станиславівській духовній семінарії навчалася 12 студентів з іменем Іван. Це четвертокурсники Іван Букшований (1889 р. н.), Іван Чолган (1888 р. н.); третьокурсники Іван Блавацький (1887 р. н.), Іван Грабовецький (1887 р. н.), Іван Лубянецький (1885 р. н.), Іван Самулевич (1888 р. н.), Іван Сивак (1887 р. н.), другокурсники Іван Ворончак (1892 р. н.), Іван Горещький (1891 р. н.), Іван Фицалович (1890 р. н.), першокурсники Іван Галібей (1894 р. н.), Іван Соневицький (1887 р. н.). Можливо, в нашому краї дотепер проживають нащадки його родичів, які за текстом листа, надрукованого в 6 числі журналу «Краєзнавець Прикарпаття» за 2006 рік, та переліком прізвищ студентів зможуть впізнати невідомого Івана [15, 44].

Отець Зіновій Семенишин (Надвірнянський деканат), який народився в неволі, відгукнувшись на нашу публікацію про о. Сулятицького, пише: «Після повернення в Україну о. Сулятицький часто відвідував нашу родину... Служив у хаті Службу Божу, сповідав, причащав, де і я з його рук прийняв Перше Причастя. У 1970 році, маючи 76 років, приїхав о. Михайло до нас у Вигоду. Сповідав, служив Службу Божу, причащав і дав шлюб моїй сестрі. Пам'ять про доброго, чуйного мого першого сповідника о. Михайла Сулятицького назавжди залишиться в моєму серці» [21].

З роками давали знати про себе хвороби. Нелюдські умови таборів, напруженість підпільницької діяльності призвели до важкої хвороби – катаракти, і священник на старості літ переніс дві операції на очі.

Напередодні часу своєї смерті отець Сулятицький передав для підпільної семінарії отця М. Косила в Дорі чималу кількість богословської літератури.

Помер отець Михайло Сулятицький 8 вересня 1977 року і похоронений у Середньому Березові. Відійшла у вічність людина, яка заслужила шану і добре слово за свою відданість Богові та невтомну працю в ім'я становлення істини.

Наслідком діяльності непохитного священника та його духовних соратників, вважаємо, є те, що жителі Бая-Березова, Вижного, Нижнього, Середнього Березовів та сусідніх сіл активно підтримували рух за відновлення легальної діяльності УГКЦ і в кінці 1980-х років одноставно перейшли до її складу.

Література

1. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. Р-389., оп. 1, спр. 20, арк. 17.
2. Звіт Дирекції ц. к. II гімназії в Коломиї за рік шкільний 1904–1905. Коломия, 1905. – 42 с. // Приватний архів Володимири Пригородської в м. Коломиї.
3. Звіт Дирекції ц. к. II гімназії в Коломиї за рік шкільний 1913–1914. Коломия, 1914. – 41 с. // Архів Коломийської гімназії.
4. Андрухів І. Галицька голгофа: ліквідація УГКЦ на Станіславщині в 1945–1961 рр. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1997. – 84 с.
5. Андрухів І. Релігійне життя на Прикарпатті: 1944–1990 роки. Історико-правовий аналіз. – Івано-Франківськ, 2004. – 344 с.
6. Арсенич П. Рід Шухевичів. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2005. – 264 с.
7. Арсенич П. Родина Озаркевичів. – Коломия: «Вік», 1998. – 64 с.
8. Арсенич П. Священничий рід Бурачинських. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2005. – 192 с.
9. Арсенич П., Федорів Т. Родина Бандерів. До 90-річчя від дня народження та 40-річчя трагічної смерті провідника ОУН Степана Бандери (1909–1959). – Івано-Франківськ, 1998. – 102 с.
10. Геник Л. Я. Релігійно-моральне виховання в навчальних закладах Східної Галичини кінця XIX–початку XX ст. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 272 с.

11. Генік Любов. Філософська освіта у Львівській Богословській Академії (1928- 1944) // Матеріали VIII Міжнародного круглого столу 11-13 травня 1998 року «Історія релігій в Україні». – Львів: Логос, 1998. – С. 59-61.

12. Генік Л. Я. Виховання української молоді у Львівській Богословській академії УГКЦ (1928-1944) // Вісник Прикарпатського університету ім. В. Стефаника. Педагогіка. Випуск VII. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С. 157-166.

13. Герилюк-Купчинський П.-Й. Тернистий шлях до волі // «Нова Зоря». – Ч. 6. – 2001 р.

14. Ігнатюк В. Діяльність «Просвіти» та «Союзу українок» в Середньому Березові // Голос краю. – 2002. – Ч. 2. – С. 1.

15. Ігнатюк В. І. «На замкненій свободі» // Краєзнавець Прикарпаття. – 2006. – Ч. 7. – С. 43–44.

16. Ігнатюк В. Озаркевичі в Березові // Нова Зоря. – 1997. – Ч. 27. – С. 3.

17. Ігнатюк В. Отець Михайло Сулятицький // Нова Зоря. – 1996. – Ч. 30-31. – С. 4.

18. Качкан В. Хай святиться ім'я Твоє. Галицькі просвітні діячі, письменники, вчені – вихідці із священницьких родин. – Чернівці: Прут, 1994. – 198 с.

19. Літопис нескореної України: документи, матеріали, спогади. Книга 2. (Підготували Я. Лялька, Р. Коритко, Мирон Онишкевич та ін.) Автор передмови Я. Лялька. – Львів: Галицька видавнича спілка, 1997; ілюстр. – 664 с.

20. Матковська М. Українські душпастирі в неволі // Криця. – 1996 р. – Ч. 4.

21. Семенишин З. Це був мій перший сповідник // Нова Зоря. – 1996. – Ч. 40–41.